

bilinmeyen bir kimse olduğunu ileri sürdüğünü, F. Köprülü ve Z. V. Togan'ın da Bartold'un fikrini, üzerinde araştırma yapmaya lüzum görmeden, aynen kabul ettiklerini zikrederek, Yezd şehrinin Timurlular devrindeki tarihinin incelenmesi ile Bartold'un fikrinin yanlış olduğunun görüleceğini söyler.

Şâhruh devrinin ve Yezd şehrinin tarihini dikkatle tetkik eden Genceî bu yazmaların ithaf edildiği Emîr Celâl-ed-dîn'in Yezd şehrinin Şâhruh devrindeki valisi *Celâl-ed-dîn Mîr Çakmak* olduğu ve Celâl-ed-dîn Fîrûz Şâh'ın ise Emîr Celâl-ed-dîn ile hiç bir ilgisi olmadığı kanaatine varmıştır.

Genceî, son olarak, R.R. Arat tarafından ileri sürülen "*Timur devrinde Uygurca yazan ve okuyan bir zümrenin bulunduğu*", fikrinin kabul edilemeyeceği üzerinde durmaktadır.

Timur devrinde Semerkand ve Herat şehrinde yaşayanların çoğunluğunun İranlı olması dolayısıyla ve Yezd şehrinin de halkının bütünüünün İranlı (Tacik) olması dolayısıyla Uygurca yazan ve okuyan bir zümrenin mevcudiyetinin imkânsızlığını söyleyen Genceî, böyle bir muhitte Uygur harflerinin kullanılmasını da bir an'aneyle sadık kalmaktan başka bir şey olmadığı görüşü ile izah etmektedir.

Osman F. Sertkaya

TOURKHAN GANDJEÏ, *The «Laṭāfat-nāma» of Khujañdī* [Hocendî'nin Letâfet-Nâme'si, (ve Uygur harfli nüshanın tıpkıbasımı)]: «Annali dell'Istituto Universitario Orientale di Napoli» Volume 30 (Nuova Serie XX), Fascicolo 3, Napoli 1970, s. 345-366 «Yirmibeş levha ile».

Turhan Genceî, Letâfet-nâme'nin Kâbil Müzesi'nde bulunan Uygur harfli nüshasını tanıtan ilk makalesinden sonra, Hocendî'nin Letâfet-nâme'si başlığı ile Letâfet-nâme'nin transkripsiyonlu metni ile Uygur harfli nüshanın tamamının fotokopisini ihtiva eden ikinci makalesini yayınlamıştır.

İlk makalesinde Letâfet-nâme'nin British Museum ve Kâbil'de bulunan iki nüshasından bahseden Genceî, bu makalesinde İstanbul Millet Kütüphanesindeki iki Letâfet-nâme nüshasından da bahsetmektedir.

Letâfet-nâme'nin bilinen ilk nüshası Rieu kataloğunda tavsif edilen Arap harfli British Museum yazmasıdır. Letâfet-nâme'nin Uygur harfli ikinci nüshasını yukarıda tanıttığımız makalesiyle, ilim âlemine sunan Genceî olmuştur.

İstanbul Ali Emîrî Kütüphanesinde Arapça bir tefsir kitabının (Arabî 86) 179. sahifesinin tamamı ve 180 - 194 sahifelerinin haşiyesi, Letâfet-nâmenin Arap

harfli yeni bir nüshasını ihtiva etmektedir. Bu üçüncü nüsha J. Eckmann tarafından Ph. T F II. s. 316'da zikredilmektedir. Burada Letâfet-nâme tanıtılmış ve ilgili bibliyografya verilmiştir (s. 315 - 316).

Yine İstanbul, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, manzum no. 1221'de, müstakil bir cilt içinde, 27 sahifeden ibaret, istinsah tar.hi olmayan başka bir Arap harfli yazma vardır. Genceî'nin de işaret ettiği gibi, bu müstakil nüsha, A. 86'daki nüshadan kopye edilmiştir.

Bu müstakil yazma Güzide Uluçay tarafından tanıtılmıştır. (*British Museum'da bulunan Türkçe yazma nüshalar kataloğu*, 1936 - 1937, Türkiyat Enstitüsü, Travay no. 15. s. 54^a). Eckmann Ph. T F II'de bu nüshadan bahsetmemektedir.

Hıfzı Tevfik (Gönensay), Hamâmî-zâde İhsan ve Hasan Âli (Yücel) tarafından yayınlanan Türk Edebiyatı Nümuneleri (İst. 1926) adlı antolojide Letâfet-nâme'nin Ali Emîrî, Manzum, no. 1221 de kayıtlı nüshasından 20 beyit *münâcât*, 23 beyit de *sebeb-i nazm-ı kitâb aytur* bölümünden olmak üzere 43 beyt örnek olarak verilmiş ve Horezmî ve Hocendî'den de bahsedilmiştir (s. 46-50).

Yine Letâfet-nâme üzerine iki mezuniyet tezi hazırlanmıştır. Bu tezlerden birincisi Aysel Ülgen tarafından İstanbul'da yapılmış olup British Museum ve Ali Emîrî kütüphanesindeki üç Arap harfli nüshanın edisyon kritiğini, dil hususiyetlerini ve gramatikal indeksini ihtiva eder (Aysel Ülgen, *Letâfet-nâme, Edisyon kritik ve dil hususiyetleri üzerinde bir çalışma*, mezuniyet tezi, Türkiyat Enstitüsü, No. 575, III + 37 + 38 + 204 s.).

İkinci mezuniyet tezi E. Rubovszky adlı bir Macar öğrenci tarafından Budapeşte'de yapılmıştır (E. Rubovszky, *Xujandî, Laiâfüt-nâme*, Budapest, 1966, bitirme tezi). A. Bodrogligeti'nin «*Faridûn 'Attar Tazkîratu'l-Avliyâ adlı eserinin ilk türkçe tercümesi hakkında*» (XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler, 1966, T D K yay. sayı 270, Ankara 1968, s. 97) adlı makalesinin bibliyografyasında bitirme tezi olarak zikredilen bu çalışma hakkında, makalede başka açıklama yapılmamıştır. Bundan dolayı tezin hangi nüshaları işlediği ve ne gibi bölümlerden meydana geldiği meçhulümüzdür.

Genceî, Letâfet-nâme'nin tenkitli metnini hazırlarken Uygur harfli Kâbil nüshasını esas almış (U nüshası şeklinde kısaltılmıştır) ve İstanbul'da bulunan Ali Emîrî, Arabî 86, nüshası (A nüshası şeklinde kısaltılmıştır) ile de karşılaştırmıştır. Rieu kataloğunda tavsif edilen British Museum'deki Arap harfli nüsha çok muharref olduğundan, bu nüshadan pek az faydalanılmıştır.

Genceî neşri, Uygur harfi nüshanın transkripsiyonunu aynen vermek, Arap harfli nüshadaki farkları da dip notunda göstermek şeklinde hazırlanmış; fakat U nüshasında bulunan çok bariz istinsah hataları (5^b, 15^a ve 73^b deki) A nüshasındaki doğru şekilleri ile verilmiştir. Yani A nüshasının farkları dipte gösterilmiş olup transkripsiyonu verilen metin Uygur harfi yazmadır.

Genceî'nin esas metin olarak aldığı Uygur harfli nüsha 313 beyittir. Uygur harfli nüshada geçmeyip yalnız Arap harfli nüshalarda bulunan 26 beyit ise dip notunda gösterilmiştir.

Genceî'nin transkripsiyonlu metnindeki şu örnekler mürettip hataları olmalıdır.

Metindeki; içinde (45^a), *cevābī* (48^b), *irür* (74^b), *bolson* (79^b), *urur* (107^a), *aytar* (185^b), *üsrüp* (192^a), *otde* (197^b), *oramuñg* (256^a), *bolka* (258^b), *dilberā* (287^a) ve dip notlarındaki içinde (45^a), *sahnıda* (177^a) şekilleri ve 271 : —A şeklinde olan 271 no'lu dip notu; içinde, *cuvābī*, *erür* (dip notunda *erür* şeklindedir. krş.), *bolsun*, *urar*, *aytur*, *ösrüp* (krş. 193), *otda*, *oramuñg*, *bolsa*, *dilrebā*, içinde, *sahnıda* ve 272 : —A olarak düzeltilmelidir.

Uygur harfli metini okuyuşta Genceî'den ayrıldığıımız noktalar şunlardır.

a) (41^b)'de *āvāre* okunan söz, metinde *avvāre* olarak geçmektedir. Yine (187^b)'de *yeñim yavvare* okunan bölüm yazmada *idim avvāre* şeklinde okunabilmektedir.

b) (65^b) *yaşın yaşgar kılıcınıñg uçındın* mısraı
yaşın yaşnar kılıcınıñg uçındın şeklinde,
 (yaşna-: parlamak, yaşın yaşna-: şimşek çakmak)

c) (75^b) deki *çevürgeniñg* şekli *çevürtkeniñg* şeklinde,

ç) 97^a, 265^a ve 287^a da geçen *dilberā* kelimesi *dilrebā* şeklinde,

d) (101^b) *raķib*, *muhīb*; (106^b) *siziñg*, *seniñg*; (128^a) *sevmez*, *sevgen* (142^b) *çevürgen*, *evürgen*; (168^b) *kılmaz*, *kılmaq*; (215^b) *işni*, *künni*; (282^a) *mesken*, *menzil*; (286^a) *ketürgil*, *içeli* (dip notunda *içeli* şeklinde doğrusu geçmektedir. krş.) şeklinde okunmalı veya dip notunda hangi nüshadaki şeklin tercih edildiği belirtilmeli idi.

e) (104^b) *ruhsārlarnıñg* ve (134^b) *kündüz* kelimeleri yazmada geçen *ruh-sāreleriñg* ve *nevrüz* şekilleriyle okunursa vezin düzelmektedir. Yine (277^b)'de vezin icabı tercih edilen *dildār* şekli Arap harfli nüshaya aittir ve Uygur harfli nüshadaki *dilber* şekli dip notunda belirtilmemiştir. Bunun yanında 5^b, 15^a ve 73^b deki bu tip değişiklikler dip notunda gösterilmiştir.

f) (166^b) *isem puşimān* şeklinde değil *yisem puşimān* olarak okunursa hem vezin hem de mânâ düzelmektedir.

g) (192^a) *kaçan üsrüp sığakay al yañgagın* mısraı
kaçan ösrüp kızargay al yañgakiñg okunmalı,

ğ) (192^b) *öpsem dudagın* şekli *öpsem dudakiñg* olarak düzeltilmelidir.

h) (282^b) *ne itmez* şekli *ne yitmez* olarak okunmalıdır.

ı) *firakiñgda közüm neçe tolur yaş*

ümüd bar āķibet vaşlıñg kıtur baş şeklinde transkripsiyonlanan 285. beyit,

*fırakūñgda közüm neçe tolur gey
ümîd bar 'âkıbet vaşlūñg belürgey* şeklinde,

- i) (300^a) *kişi cānānedin cānnı kıyar mu* mısraı da
kişi cānānedin cānnı ayar mu şeklinde okunmalıdır.
(*aya* -: korumak, kıskanmak, sakınmak, esirgemek)

j) 253^a'daki *yüzüñge* şekli 105^b, 193^b, ve 208^a'daki gibi *yüzüñge* olarak yine (132^b) *husnuñgga*, (257^a) *husnuñga* şekilleri de aynı şekilde *hüsñüñge* olarak düzeltilmelidir (krş. 89^a *közüñge*, 284^b *erniñge*).

Son olarak Letâfet-nâme'nin Uygur harfli metnini transkripsiyonlayarak tıpkıbasımıyla birlikte neşreden ve bu değerli çalışması ile bu eseri aydınlığa çıkarmış bulunan müelliften, Muhabbet-nâme neşrindeki gibi, Letâfet-nâme'nin tercümesini ve sözlüğünü neşretmesini beklediğimizi de bildirelim.

Osman F. Sertkaya